

אנשים קשוחים, מוזרים, מיוחדים אלה אנשי משפחת דוברובין , על התל הגדול ביותר בארץ תל חצור , ועל הביצה שהייתה ואיננה עוד , על בית הכנסת וסודו , ועוד במאמר הבא

אגדת דוברובין מיסוד-המעלה

מראשית העלייה הראשונה בארץ-ישראל נאחזו יהודים בגליל, רובם רצו להיות איכרים. כך חברו יחדיו עולים מרומניה, רוסיה, פולין וארצות נוספות והקימו את המושבות ראש-פינה, יסוד-המעלה, מטולה, אילנייה, כפר תבור, יבנאל, בית-גן ועוד. לרוע המזל, כתוצאה מחוסר ניסיון פגעו טבע וקושי כלכלי כשלו רובם ככולם.

בתחילה המאה ה-20 ביקש חיים קלווריסקי-מרגלית פקיד יק"א, להעלות את רמתם של האיכרים בדרכים שונות. אחת מהן הייתה הבאת גרים, שעלו שנים אחדות לפני-כן מרוסיה, ואשר נחשבו לעובדי אדמה מנוסים. האחרת, אותה הזכרתי במאמר על כינרת, הייתה הבאת התימנים. ניסיונם העשיר, תכונותיהם והישגיהם עוררו קנאה: הם הסתפקו במועט, היו עובדים חרוצים ולא התאוננו. האיכרים, לעומתם, הרבו להתאונן בפני פקידי יק"א שהיו מפנים אותם לחזות בדוגמה והמופת שהציגו אותם גרים חרוצים ומסורים.

במשך השנים דעכה אש הקנאה ונתבטלה המחלוקת. האיכרים בגליל למדו את רזי עבודת האדמה, ובני הגרים יצאו ובאו גם בבתיהם, ואף נישאו לבנותיהם.



אחד הנודעים מבין הגרים היה יואב דוברובין, שעלה ארצה ב-1903, בהיותו בן 72. קלווריסקי הציע לו נחלה בת 650 דונם אדמה ללא תשלום ביסוד-המעלה, אבל הלה סירב בענותו: 'האיכרים ברוסיה היו אומרים: איכר המקבל נחלתו ללא מתת-כסף, חשרת הרוח תבוא ותיקח זאת ללא תמורת הכסף'. סיפורם של הגרים הרוסים תחילתו בשלהי המאה ה-19 והמשכו בתחילת המאה ה-20. ביסוד המעלה, מהלך הסיפור הבא, על עלייתם של יואב דוברובין ומשפחתו:

בשלהי המאה ה-19 יצאו מאיר דיזנגוף וד"ר הלל יפה, שני שליחים מארץ-ישראל, למזרח-אירופה על-מנת לנסות להשפיע על יהודים לעזוב את הגולה ולעלות לארץ. תחנתם הראשונה הייתה בעיר קובנה. השניים היו מקהילים את היהודים בשוק העיר ומספרים להם על נפלאות ארץ הקודש. הלל יפה מספר שמדי יום בא אדם מזוקן, התערב בקהל היהודי ושאל על ירושלים הכרמל וים הגליל, התעניין לגבי אקלים הארץ, תושביה, אורחות החיים ועבודת האדמה. הוא סיפר לשני השליחים, שהוא נוצרי ממשפחה שומרי שבת, סובוטניקים, המאמינים בתנ"ך וכי למשפחה יש נחלאות ואחוזות באסטרון על שפת הוולגה. אותו אדם היה יואב דוברובין.

נרקמה ידידות, וכעבור שנתיים וחצי יואב דוברובין ומשפחתו עברו גיור כהלכה. הוא ומשפחתו חזרו לאסטרון, מכרו בסכום-כסף גדול את בית אחוזתם והחליטו לעלות לארץ-ישראל, כדי להיות בה עובדי אדמה. הם הביאו עמם מחרשות

עגלות, כלי זריעה וקציר, כלי דיש, אוכפים ומחבצה להפרדת חלב. בדרכם עברו דרך אודיסה, והביאו ספר-תורה, שנמצא עד היום בבית-הכנסת ביסוד-המעלה.

יואב דוברובין רכש בכספו את השטח ומשפחתו בנתה בית אחוזה – חצר מרובעת רחבה מוקפת חומה שכל פתחיה פונים לתוך החצר, כך שקשה לפרוץ, לשדוד ולהתנפל. האחוזה נמצאה מחוץ למושבה. בני המשפחה העמיקו ושיפצו באר-מים קיימת, עד שהגיעו לשפע מי-תהום.

משפחת דוברובין גידלה באחוזה שוורים, פרות, סוסים, עופות, ובביצת החולה הסמוכה לאחוזה רעתה להקת האווזים הענקית. תוך תקופה קצרה הם פיתחו משק חקלאי מסודר. כיוון שידעו את תורת מחזור הזרעים, הגיעו ליבולים גדולים, ובמשך שנים זה היה סוד הצלחתם, בנוסף על ציוד חקלאי שהביאו עמם מרוסיה. אבל יואב דוברובין לא הסתפק בכך. הוא יצא לרוסיה, ובשובו הביא כלי-עבודה, שסייעו בהעלאת הרמה החקלאית של האחוזה.

מדי בוקר היה יוצא לעבודת השדה, הוא וארבעת בניו, בחורים כארזים כולם, חזקים גבוהים ועובדים להפליא, ויואב היה נעצר בהליכתו בשדות התיירס פורש ידיו לצדדים ומודה לריבונו של עולם שזיכה אותו ואת משפחתו להיות עובדי-אדמה יהודים בארץ ברוכה זאת.

בשנת 1922 נערכה במושבה ראש-פינה תערוכה חקלאית, ובה התקיימה תחרות מי הוא החקלאי בגליל בעל השור הכבד ביותר. התקינו משקל (קבן) גדול, והגיעו 26 משתתפים.

דוברובין היה מספר 14 ברשימה. כאשר השור שלו עלה על המשקל נקרעו הקפיצים והמשקל התפרק ודוברובין קיבל מדליה על גידול השור הכבד ביותר בגליל.

כפי שהזכרנו, שכנה אחוזת דוברובין ליד ביצה, אך בהשרצו יתושי האנופלס- מעבירי הקדחת. זו הכתה בדוברובינים ללא רחם. הראשון מבני משפחת דוברובין שנפל לידיה היה הבן יעקב. חלל ראשון במשפחה, והוא בן 25 שנים ולו אישה בהריון ובת. יואב דוברובין ובניו לא נואשו והוסיפו לעבוד את אדמתם, אבל המלריה לא הרפתה מהם, וגם את הבן אברהם תקפה. גם הוא נפטר, משאיר אחריו אישה וילד.

באותה שבת הגיע יואב להחלטה: חובה עליו להציל את שני נכדיו הנמצאים אתו באחוזה. הוא החליט לנטוש את בית האחוזה, להשאיר במשק את הבן המבוגר יצחק, להתרחק מהביצה, מהאנופלס ומהמלריה למושבה ראש-פינה השכנה. שם גידל יואב דוברובין תרנגולות ואווזים, עיזים, עדר-כבשים וגם שלוש פרות. מאחורי הבית סיקל חלקה, ובה גידל ירקות.

אך הגורל התאנה למשפחה. הבן אפרים שחרש בכרם הזיתים עם השור, נעקץ על-ידי זבוב, ויואב בן ה-95 קבר גם את בנו הצעיר מותיר אחריו את אסתר כשהיא בהריון. לרוע המזל, כעבור שלושה חודשים ירדה אסתר להשקות את הכבשים במעיין, כרעה ללדת ונפטרה. יואב ואשתו רחל טיפלו בשני הנכדים. לאחר חמש שנים נפטרה רחל ויואב בן המאה המשיך לחיות בגליל כשהוא מטפל במסירות בשני הנכדים. יואב דוברובין נפטר בגיל 104.

עד שנת 1968 התגורר בבית האחוזה יצחק, הבן המבוגר, שנשאר לטפל במשק שביסוד המעלה. על-אף גילו המופלג, צועד היה זקוף בשדות אחוזת אביו, ולידידיו אמר נחרצות: 'את יסודקה שלי לא עוזבים'. בגיל 92 נחלש יצחק והועבר לבית-אבות בגדרה- לא לפני שהעניק למדינת ישראל את האדמות ובית האחוזה.

בתחילת 1967 היה יצחק דוברובין איש זקן מאוד, שנאחז בציפורניו באחוזה הגלילית. כתב העיתון 'במחנה נח"ל', נחמן שי, (המרגיע הלאומי המוכר ...) ביקר אצלו באותה עת, והרי כמה מרשמיו:

אחוזה דוברובין, 1966-1967, למי זה משנה בעצם? ליצחק ודאי שלא, 'איזו שנה היום, אני יודע, אני?' בחדרו-מטבח מצוי עיתון מינואר 1964. להוציא את המזון, זה החפץ הטרי ביותר. הקוקיה על הקיר נופצה מן הסתם אי-שם בשנות ה-40 המוקדמות ולידה מתנוססת בגאווה תעודה המעידה כי משפחת דוברובין זכתה בציון-לשבח בתערוכה החקלאית שנערכה בשנת 1927, בחסות הוד מעלתו הנציב העליון הלורד פלומר, 'זה שלנו', הוא מתחייך.

אין כמוהו אוהב לקפוץ מסוסתו אל גן הילדים, הדבוק לדרך העפר המוליכה לביתו, לשחק עם הזאטוטים החמודים. הללו, יש לציין, אינם חוסכים אהבה מ'דוד', בעצם 'סבא', יצחק.

500 מטר של בוך מפרידים בין ביתו של דוברובין לבין המושבה, אך אלה הם 500 מטר שכל פטיעה בהם מחזירה אותך לאחור, אל תחילתה של יסוד-המעלה. מוזיאון היה צריך לעשות מן הבית הזה...

האחוזה שופצה והמקום הפך למוזיאון וארכיון, המספר את סיפורה ההרואי של משפחת דוברובין ואת סיפורה של המושבה יסוד המעלה, שזה מכבר עברה את גיל המאה.

שמורת החולה

שטחו של עמק החולה כ- 200 אלף קמ"ר. שליש משטח זה היה מוצף והיווה את "ימת החולה". תזוזת השבר הסורי-אפריקני יצרה בין שאר התופעות האופייניות לאזורי שברים, גם אגמים והפרשי גבהים. במצב טבעי הפרש הגבהים העצום בהפרש מרחקים של כ- 16 ק"מ בלבד (בין אגם החולה לכנרת) היה צריך לגרום לזרימה מצוינת, אלא שגוש הבזלת שקלחה מרמה"ג בהתפרצות האחרונה של התילים הגעשיים, יצר "פקק" שסתם את ערוץ הזרימה וגרם להתרוממות מפלס המים וליצירת אגם של כ- 4-5 ק"מ בעומק של כ- 2-3 מטרים, סחפים שנסחפו עם הזמן לאגם הפכו אותו בעצם לביצה של ממש.

ההתיישבות המודרנית של סוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20 הייתה הראשונה שהעלתה את הרעיון של ייבוש הביצה על-מנת ליצור קרקעות חקלאיות.

הזיכיון לייבוש האגם ניתן ליהושע חנקין עוד בשנת 1934. אולם עקב האירועים החל ייבוש האגם רק בשנת 1951 והסתיים 7 שנים לאחר מכן (בשנת 1958). עלות הייבוש שתוכננה להסתכם בכ- 10 מיליון דולר, הגיע לכדי כ- 22 מיליון.

הייבוש נעשה ע"י פיצול ערוץ הירדן לכמה תעלות ניקוז, פיצוץ "פקק" הבזלת והזרמת המים אל הכנרת. בעקבות הייבוש נוספו לגליל 65,000 דונם של קרקע חקלאית, הישג בלתי מבוטל. הפעולה כולה לוותה במחאות "שוחרי טבע", שטענו לפגיעה שאין לה תקנה בערכי טבע ונוף. כחלק ממחאה זו אף הוקמה "החברה להגנת הטבע". מלחמות ה-"ירוקים" של אז, הביאו להקצאת 4,000 דונם ל"שמורת טבע" שתשמר את הצמחים ובע"ח שנכחדו מן האגם המיובש, וכך בשנת 1964 הוקמה "רשות שמורות הטבע" ששנה לאחר מכן (1965) חנכה את שמורת-הטבע הראשונה, היא שמורת החולה.

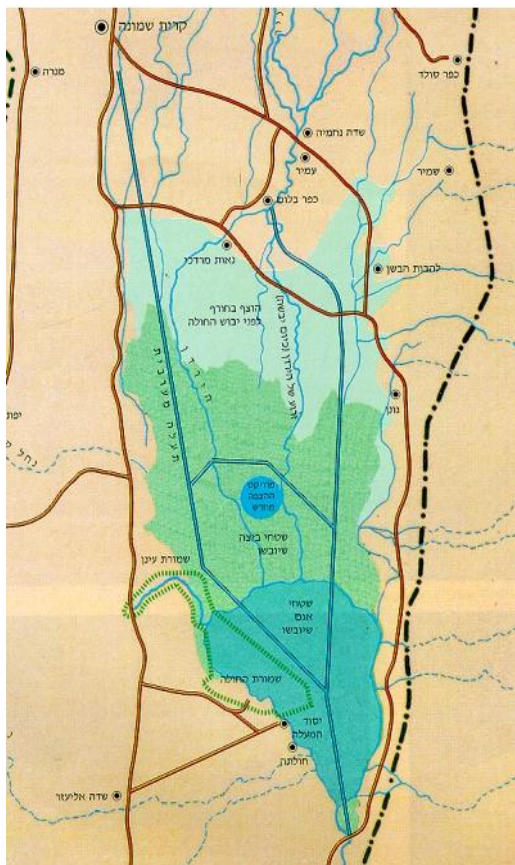
ייבושה של "ביצת החולה" שהייתה משך אלפי שנים גם בית גידול לצמחי "גומא הפפירוס" וגם "אגם שיקוע" לסחפים מכל האזור, חשף לשמש ולייבוש את הכבול שנוצר בתחתיתה – מה שגרם לנזקים אקולוגיים נוספים. בחורף 1991/2 שהיה מבורך במיוחד, הוצפו שטחים גדולים בעמק החולה (בעיקר ב-שקע שנוצר מצפון לשמורה עקב שקיעת הכבול – המתכווץ עם התייבשותו), ועוררו את המחשבות הראשונות לגבי יכולת צמצום הנזקים האקולוגיים על-ידי הצפה מחדש של חלקים מהעמק. כך נולד בקרב אנשי הקק"ל הרעיון להקמת "אגמון החולה" (אגמון גם ע"ש ציפור החיה באזור זה). שמורת החולה עברה מספר "שינויים ושיפורים" במהלך השנים. בשנת 1967, למשל, הוחזרו אליה ושוחזרו בה התאואים (ג'מוסים) שחיו כאן בעבר.

בין בע"ח והצמחים הבולטים בשמורה :

צמחיה: פתל קדוש, קנה, אשל (האופייני למי-תהום גבוהים), אירוס ענף, גומא הפפירוס, והנופר.

בע"ח: צב הביצות, צב רך מצוי, הקרפיון, דגי השפמנון (16 מיני דגים הוכחדו בייבוש), הנוטריה (שהובאה מדרום אמריקה), התאו, חזיר הבר, חתול ביצות, נמיה, לוטרה, נחשי מים, קרפדות, צפרדעים, אילניות, נברנים ושפיריות.

גומא הפפירוס



אחד הצמחים הבולטים בשמורת החולה הוא גומא הפפירוס. פירוש המילה "פפירוס" הוא "מתנת היאור". היות ומגבעולי צמח זה היו מפיקים את הנייר בעת העתיקה, הרי שממילה זו נגזרו מילים רבות הקשורות לצמח כמו "נייר" (Paper), "סיגריות" ("פאפירוסן") ועוד. כן שימשו גבעולים אלה לעשיית מחצלות, סנדלים ועוד. גומא הפפירוס הוא צמח אפריקאי טרופי, ריכוזו בשמורת החולה הוא ריכוזו הטבעי הצפוני ביותר בעולם והריכוז הגדול ביותר שלו מחוץ ליבשת אפריקה. בתקופת הביצה, היווה גומא-הפפירוס כ- 90% מצמחיית הביצה.

גשר הפקה

הגשר הפקה נמצא מעל הירדן, צפונית לגשר בנות יעקב וקיבוץ גדות. שמו המקורי של הגשר הוא גשר ש"ן (ע"ש וועדת הנשק ישראל-סוריה, גשר שביתת נשק).

בתקופת ייבוש אגם החולה, לפני בניית הגשר, היה שם סכר- גוש אבני בזלת שחסם את ערוץ נהר הירדן ומנע את זרימת המים מהאגם ביציאה הדרומית לירדן. אותו סכר היה הגורם להיווצרות אגם החולה. ב- 30/10/1957 פוצץ הפקה (הסכר) והמים מהאגם זרמו בתעלת הניקוז של עמק החולה לכיוון נהר הירדן ולכינרת. חיל ההנדסה הקים במקום גשר ביילי שקיבל את השם "גשר הפקה" על שם הסכר.

חצור

חצור היא העיר הכנענית החשובה ביותר בצפון הארץ, בגליל העליון, ליד הירדן וימת החולה, והיא נזכרת בתעודות מצריות עתיקות (מהמאה ה-19 לפני הספירה). מן התעודות משתמע שחצור הייתה עיר מלוכה חשובה ומרכז מדיני וכלכלי חשוב בצפון הארץ. מלכי חצור ניהלו קשרי מסחר ענפים עם ממלכות רחוקות, ושלטו על ערים שכנות בגליל ובבשן. במקרא נזכרת חצור כמרכז מדיני של צפון הארץ בזמן הכיבוש ובתחילת ההתנחלות. בסיפור כיבושה על ידי יהושע נאמר על חצור: "כי חצור לפנים היא ראש כל הממלכות האלה" (יהושע י"א 10). מלך העיר היה יבין, ויהושע לכד את חצור ושרף אותה באש (יהושע י"א 10-13). בזמן חלוקת הארץ לשבטים נכללה העיר חצור בנחלת שבט נפתלי (יהושע י"ט 36). בספר שופטים, נזכרת חצור בסיפור מלחמת דבורה וברק. יבין מלך חצור נקרא בשם "מלך כנען", ושר צבאו סיסרא ישב בחרושת הגויים, עד שהוכנע בידי דבורה וברק (שופטים ד' 2, 24). חוקרים מביעים ספק אם מדובר באותו יבין, ואיזה סיפור מהשניים קודם.



החפירות בתל חצור גילו עיר כנענית ענפה, מבנים רבים, מקדש וארמונות. במקדש נמצאו מצבות ופסלים, המרחיבים את ידיעותינו על הדת הכנענית.

כיום חצור היא התל הגדול ביותר בארץ, הנמנה על אתרי המורשת העולמית של אונסק"ו ונערכות בה חפירות במשך כחמישים שנה, המעידות על שכבות בנייה והרס מתקופות רבות. בחפירות בגן לאומי זה נחשף מבנה מונומנטאלי מהתקופה הכנענית המאוחרת, וככל הנראה מדובר בארמון של חצור המקראית - העיר המקראית הגדולה ביותר

שכבשו בני ישראל עם כניסתם לארץ. כיבוש זה מוזכר בתנ"ך, עם כיבושו של יהושע בן-נון את הארץ ותקופת ההתנחלות: "וַיִּכְבוּ אֶת-כָּל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-בָּהּ לְפִי-חָרֵב הַחֶרֶם לֹא נֹתַר כָּל-נֶפֶשׁ מֵאֶת-חֲצוֹר שָׁרָף בְּאֵשׁ" (יהושע י"א/11).

משלחת ארכיאולוגים מהאוניברסיטה העברית, בראשות הפרופסור אמנון בן-תור והד"ר שרון צוקרמן, חשפה לאחרונה ארמון חרוך שבמחסניו ממצאים נדירים - כדים בני 3,400 שנה ובהם תבואה שרופה. כל אלו מגבירים את ביטחון החופרים בסיפור המקראי על כיבוש וחורבן חצור הכנענית.

העיר הייתה אחד היישובים החשובים לאורך הקשת הפורייה, עמדה בקשרי מסחר עם ערי בבל וסוריה, ואליה נשלחו כמויות גדולות של בדיל לתעשיית הברונזה. את החפירות המשמעותיות בחצור הוביל בשנות ה-50 וה-60 יגאל ידן, שהיה מחשובי הארכיאולוגים בישראל הצעירה ושאחראי גם לתגליות חשובות במצדה (זוכרים?), מגידו ועוד. חפירות אלו הציבו את התל בקדמת הארכיאולוגיה העולמית והמקראית והקנו לאתר מעמד של אתר מורשת עולמית, לצד התלים המקראיים במגידו ובבאר שבע.

מצפה גדות

"מצפה גדות", אתר ההנצחה של "חטיבת הגולן – אלכסנדרוני", בנוי על שרידי המוצב הסורי "אל מורתפע" היינו "הנישא", מהמוצבים המבוצרים והחשובים ביותר של הסורים עד למלחמת ששת הימים. חשיבותו נבעה ממוקמו- על הציר המרכזי העולה לרמת הגולן, ציר "גשר בנות יעקב – קוניטרה". במוצב הממוקם בלב הגזרה שנכבשה ע"י החטיבה במלחמת ששת הימים, ניתן לראות תעלות לחימה ועמדות מבוצרות, לצד בונקרים שנשתמרו היטב. המוצב שלט מערבה על ישובי עמק החולה, ובמיוחד על הקיבוץ "גדות" הממוקם למרגלותיו- ממש על כף היד.

במרכז האתר מזדקרת לשמים כקן ענקית, האנדרטה, הנטויה מזרחה כדי לסמל את כיוון הפריצה של לוחמי החטיבה אל עבר הרמה הסורית. הקרן ממוקמת על שפת מחפורת מבוצרת המסמלת את המוצבים הסוריים המבוצרים שנכבשו ע"י לוחמי החטיבה. למחפורת שתי יציאות דרך תעלות מבוצרות בבטון, ובמרכזה אבן הנצחה מבזלת מלוטשת, כאבני הבזלת של רמת הגולן, ועליה שמות הנופלים במלחמת ששת הימים. מעל האנדרטה וממערבה, מוצבת אבן ועליה חקוקות מילותיו של מפקד החטיבה בששת הימים, עמנואל (מנו) שקד "מכאן אתם נראים גדולים שבעתיים". במילותיו אלה התכוון מפקד החטיבה לעמידה האיתנה, האמיצה והבלתי מתפשרת של תושבי הקיבוץ, אל מול השליטה המוחלטת של הסורים.

אנקדוטה:

השיר 'ילדה מגדות', המוכר יותר בזכות הפזמון החוזר "ביתי את בוכה או צוחקת", נכתב בתום מלחמת ששת הימים דווקא בעת שירות מילואים בסיני. כותב המילים יובב כץ, שנשלח ב-1958 מטעם הקיבוץ המאוחד לסייע לחברי קיבוץ גדות והתחבר רגשית למצוקת החברים, שמע בטרנזיסטור על שחרור הגולן והחרמון. הוא התיישב במדבר בצל הג'יפ הצבאי ונתן פורקן לתחושת הרווחה שלו לשמע הבשורה המשמחת. המשפט "ילדה בגדות יצאה ממקלט ואין בתים עוד במשק" המופיע בשיר, משקף יותר מכל את מצבם הביטחוני הקשה של חברי הקיבוץ בתקופה שלפני מלחמת ששת הימים.

מצד עתרת

אתר ארכיאולוגי שבו נמצאים כיום שרידי מבצר צלבני משלהי המאה ה-12, נקרא גם "שסטלה". המבצר ממוקם בסמוך לגדות נהר הירדן, כקילומטר אחד דרומית לגשר בנות יעקב שליד קיבוץ גדות. המבצר בנוי על תל חורבות אשר נמצאו בו שרידי יישוב מתקופת הברונזה שהתקיים עד לתקופה הערבית.

בעבר היה זה מבצר גדול שנכבש בשנת 1179 על ידי צבאו של צלאח א-דין המצביא המוסלמי האגדי.

המצד הוא מלבני ובכל אחת מהפינות מגדל מלבני, בצד המערבי נמצא חפיר עמוק שהיקשה על הגישה לחומה ואילו בצד השני היה נהר הירדן. בתוך המצד הוקם מגדל עוז (דונז'ון) שהיה מעיין מצודה פנימית בה התגוננו האבירים במקרה של התקפה על החומות החיצוניות. המצד הוקם בתקופת ימי מלכותו של המלך בלדווין הרביעי, כדי לאבטח את הגשר החוצה את נהר הירדן, שם עברה הדרך הראשית שבין טבריה לדמשק. לפני הקמת המבצר הגנו על הגשר "אבירי מסדר היכל שלמה", שמקום מושבם היה במצודת צפת.



למי שנכח בהרצאתי על חוצה ישראל הזכרתי מצודה זו **כתופעה עולמית**- המצודה יושבת על השבר הסורי אפריקאי ומאז הקמתה השבר המשיך לזוז. רואים את התזוזה בקירות המצודה.

משמר הירדן

בשנת 1884 עלה ארצה חקלאי אמריקאי, בשם מרדכי לובובוסקי. האיש רכש במקום אדמות כדי להקים חווה, לה קרא "חוות שושנה" על שם אשתו. המצב באותם ימים היה קשה ולמרות מיקומה על כביש צפת-דמשק- החווה לא הצליחה. בהמשך הגיעו חברים מראש פינה השכנה לסייע לו, וושם החווה השתנה ל"משמר הירדן". בחווה הייתה שורת בתים בכל צד של הכביש שהיווה את הכביש הראשי לסוריה. דובר אף על רכבת שתתחבר לרכבת החיג'אזית, ונרקמו חלומות על עסקים משרותי דרכים. בסופו של דבר הרכבת עברה בדרך אחרת, והמושבה לא הצליחה.

לאחר מלחמת העולם הראשונה, התגוררו במקום 25 משפחות. היו בו בית ספר, גן ילדים, מרפאה, ששירתו שלושה דורות. ב-9-1936, תקופת המרד הערבי, התרחשו במקום אירועים. המרחב הכפרי של ארץ ישראל שגשג בזמן המלחמה, מכיוון שסיפקו תוצרת חקלאית לבריטים הרבים ששוהים באזור.

במלחמת העולם הראשונה נערך באזור המושבה קרב קשה, בין צבאות העות'מנים לבריטים, והמושבה נעזבה הוקמה מחדש בשנת 1923 ונשארה במצבה עד תום תקופת המנדט. נפתלי הרץ אימבר (כותב התקווה), כתב למושבה את השיר "הלא הירדן".

במלחמת העצמאות, מיוני 1948, תקפו הסורים את המושבה, והתושבים הדפו את ההתקפה באמצעים המעטים שהיו ברשותם באותם ימים. בניסיון ההתקפה השני הפגיזו הסורים את המושבה ובחסות ההתקפה חצו את הירדן ותקפו שוב את משמר הירדן. לאחר קרבות קשים נפלה משמר הירדן. רבים נפלו בקרב ואחרים נלקחו בשבי. הסורים החלו להתקדם לכיוון מחניים ותכננו להגיע לכביש קריית שמונה ראש פינה, אך התוכנית לא הצליחה והם נשארו במשמר הירדן עד להסכמי שביתת הנשק. אז, פינו הסורים את הנקודה וכל האזור הפך לשטח מפורז עד למלחמת ששת הימים.

משמר הירדן לא הוקמה בשנית. הישוב בשם זה הנמצא על כביש 91, מחזיק את שם הישוב בלבד. אין שום זיקה בין הישוב החדש לישן.

המושבה משמר הירדן הייתה "צבועה" בצבע ימני, אצ"ל ובית"ר. יש הטוענים שזו הסיבה שהם לא קיבלו תגבור תוך כדי הקרב. יחד עם זאת, יש לזכור כי ביום הקרב, 10.6.1948 היו צרכים קרביים רבים בכל החזיתות. הישוב לא קיבל את אות הקוממיות, מכיוון שנלקחו בשבי- אבל תושבי גוש עציון שגם הם נלקחו בשבי, קיבלו את אות המלחמה. יתרה מזו- הגלעד במקום הוקם בכספי אנשי המושבה, ללא סיוע המדינה. האבנים בהן השתמשו, נלקחו מהריסות בתיהם.

רק בתקופת בגין, נעשה תיקון של העיוות, וניתן כבוד לכל אלו "שנעלמו" עקב מחלוקות פוליטיות כאלו.

חרבת ירדה

בית חווה מבוצר על גבעה רמה, החולשת על סביבתה הייתה בחירתו הטבעית של האפנדי העשיר לבית חורי. אין יותר ממקום זה להצביע על מעמדו של בעל הבית וכוחו הכלכלי. אירוע זה מתרחש במאה ה-19 והאחוזה נותרה כמעט בשלמותה על מחסניה, חדריה ובאר המים שבמרכזה.



את האתר ואדמותיו רכשה קק"ל ב-1936 אבל, המקום קיבל משמעות דרמטית במלחמת העצמאות. הכוחות הסורים, בשאיפתם לנתק את אצבע הגליל כבשו את משמר הירדן, לקחו את תושביו בשבי והצליחו ליצור ראש גשר שאחזתו המערבית חורבת ירדה.

בקרבות עקובים מדם, עברה חורבת ירדה מיד ליד, עד שסולקו הסורים משם אל קו משמר הירדן, אותו אחזו עד שיחות שביתת הנשק ב-1949

אף שבגזרה זו נפלו במלחמת העצמאות 101 לוחמים, לא זכו חורבת ירדה והאנדרטה שהוקמה לצדה לחשיפה הראויה.

בשנת 1998 הוקמה ממזרח למבנה אנדרטה לזכר החללים שנפלו בקרבות.

המקום מוזכר גם בתיאורי מסעותיו של נפוליון בארץ ישראל.



מרות הקדומה

אחד מבתי הכנסת העתיקים המעניינים ביותר לביקור באזור הגליל, בעיקר בגלל הממצאים וסיפור גילוי של הכפר ובית הכנסת המפואר שבו.

ב-1978 שהה צבי אילן עם משפחתו באנגליה. הוא חקר תעודות של הגניזה הקהירית השמורות בקמברידג'. ברשימה שמתארת מסלול של עולה רגל לקברי הצדיקים בא"י הוזכר הכפר מארוס.

מיהו הצדיק ממארוס? שמו לא ברור בתעודה.

צבי אילן ויוסף סטפנסקי חיפשו את שרידי מרות בחורבות הכפר הערבי מרוס, 4 ק"מ ממערב לתל חצור. אחרי שעות של חיפושים הגיעו לאתר שמצפון לכפר. שני ראשי עמודים בצבצו מבין השיחים בכיוון צפון-דרום. צבי חיפש ומצא ראש עמוד שלישי.

בית הכנסת הוא מהצפוניים ביותר בארץ וכיוון התפילה היה לירושלים.

יוסף בן מתיתיהו הזכיר פעמיים יישוב ושמו MEROTH: ברשימת היישובים שבוצרו על ידו בשנת 66 כהכנה למרד: "ארבל, עכברה, צפת, יבנית, מרות" ובתיאור הגבול הצפוני: "מכפר תלה אשר על הירדן ועד מרות"

בחפירות בית הכנסת התגלתה רצפת פסיפס ובה תאור של לוחם צעיר וסביבו חרב, קסדת נחושת ומגן. אפשר שזהו תאורו של דוד בן ישי ועימו כלי הנשק שלקח מגולית הפלישתית. הפסיפס הוא הראשון שנתגלה בבית כנסת בגליל. בתקופות קודמות הריצוף בבתי הכנסת בגליל היה באבן.

תודות :

לעמיר שלום על העריכה.

לאבי ורטהיים הטייס .

עד הפעם הבאה- נתראה!!!

אבי הרטמן

קישור לסרטון: [לחץ כאן](#)
להורדת המסלול בפורמט Google Earth: [לחץ כאן](#)
להורדת המסלול בפורמט עמוד ענן: [לחץ כאן](#)
להורדת מנחת עין טינה: [לחץ כאן](#)
למזג אויר במנחת עין טינה: [לחץ כאן](#)
למפת Google Maps: [לחץ כאן](#)